

"Elvi Markkasen ja Osmo Turusen matkakertomus

Viitaniemi, Säyneinen ym. v. 1961

Kuopion Isänmaallinen Seura päätti johto- ja työvaliokunnan kokouksessa 23.3.1961 lähettää Elvi Markkasen ja Osmo Turusen Viitaniemelle, Säyneisiin ym. tutkimaan vanhoja rakennuksia ja keräämään sieltä vanhoja esineitä. Pykälässä 99 sanotaan, että Seura maksaa matka- ym kulut esitettyjen laskujen mukaan. Laskut yhteensä tekevät 4000:- joka maksetaan stipendinä.

Keräys kesti 2 päivää. Läksimme lauantai-iltana kello 16,45 lähtevässä linja-autossa ja tulimme maanantaina kello seitsemän Kuopioon. Näin vähässä ajassa emme ehtineet monessakaan talossa käymään, sillä sattui juuri tulemaan kovat tuiskut niin että matkanteko jalkaisin oli kovin hankalaa. Tiet olivat ummessa ja talot harvassa joissa meidän piti käydä. Sunnuntaita vasten yön vietimme Nousionmäessä. Talon isäntä Väinö Asikainen. Täältä löytykin jo paljon tavaraa.

4910 Sepän pihdit: Käsien taotut, ostettu Muuruvedeltä.

4911 Veivari: Sepän tekemä.

4912 Ramppirauta: liiterin ovesta.

4913 Jakoavain:

4914 Ovenriipa:

4915 Kantoriipa:

4916 Sammakkorauta:

4917 Haahlat: taotut

4919 Höylä: v:lta 1840, täydellinen

4920 Höylä: roskahöylä, ei vuosilukua

4921 Puinen harppi:

4931 Astiantekijän vuolin:

4932 Hollihaka: rakennusmiehen

4923-4929 Suutarin työkalut: 2 kpl lestiä, 2 kpl rintapakkoja, 1 kpl naskali, 3 kpl tikkaria, metallinen metrimitta, suutarinveitsi, puukko, "nahkapaska".

Nämä suutarin työkalut on omistanut isännän isä Taavetti Asikainen s. 1871 kuollut 1959 27/3.

Seuraava paikka oli Säyneisen Viitaniemen kylässä Kotikallio niminen paikka. Emäntä Hertta Turunen, vanha emäntä Maria Kukkonen. Talosta saimme seuraavat tavarat:

Piimäpunkka: kansi puuttuu. ollut 30 vuotta vanhan emännän hallussa. Alun perin saatu Olli Riekkiseltä , Säyneinen, Riitavaara.

2 kpl. rukin käsivarsipuita, sininen Aittomäeltä kotoisin. Ei tiedetä kuka on sorvannut.

Rahoja: 1 kpl 10 p v 1911, 1kpl 5 p, 1921 tanskalainen 5 äyriä 1927,

1 kpl mitalli:

Tuohivakkanen: emännän miehen tekemä.

Kotikalliolta käsin kävimme Juhola nimisessä talossa. Isäntä Viljo Rissanen, Hirvisaari. Talosta löytyi hyvin vanhaa tavaraa.

Puurainta: isännän isän tai sedän tekemä.

Tupakkahakkuri: ei vuosilukua, mutta vanha se varmasti on.

Uurrehöylä: vuosiluku 1811,

Mittakappa: 1 litr. 1859,

2 kpl aitanavaimia: iso ja pieni,

Sukkula:

Rautainen piikki: ei tiedetä mitä sillä on tehty, mutta isäntä sanoi sen kuleksineen hänen muistinaikansa joutavana.

Talossa olisi vanha kampikirnu jonka olisimme saaneet mutta emme ottaneet, kun emme tienneet sen arvoa.

Nyt ohjasimme matkamme Unimäen kansakoululle, jossa haastattelimme erästä merkkihenkilöä. Hän oli itkijä Martta Kähmi o.s. Lytsy, Sotikaisten sukua. Runonlaulaja, synt. Suistamolla Suuren Saran kylässä 17

pv. heinäk. 1878. Tämä runonlaulaja on itkenyt mm Mannerheimin ja Kyösti Kallion haudoilla. Häntä on haastateltu radiossa ja paljon on käyty eri puolilta maata häntä haastattelemassa ja kuvaamassa. Laulaja on jo hyvin heikossa kunnossa. Äänikin on hyvin heikko. Lauloi kumminkin meille seuraavan laulun:

Kun tämä kana katoopi
ilolintu liikahtaapi,
ilot ilmalta lopee,
laulut muahan lankiaapi.
Olin läsnä laulusuuna,
piennä peipposten parissa,
näin saneli minun emoni: "Älä lapsi paljon laula,
tytär tyhjiä sanele,
ikä kultainen kuluupi,
aika armas rienteleepi
sinun lapsen lauluissasi,
pienen pilpatuksissasi."
Näin ennen isoni lauloi, kirveenvartta vuollessansa
näitä emoni opetti vääntäessä värttinätä,
kun olin läsnä laulusuuna...

Kauan emme raaskineet häntä rasittaa, mutta olimme kuitenkin kuulleet sellaista mitä harvoin enää saa kuulla. Olimme nähneet oikea Runonlaulajan ja oikean Itkijän. Voi sitä hienoutta mitä tästä laulajasta henki. Sattui muuten mukavasti, kun Martta Kähmin kaksi tytärtä oli paikalla. Toinen, jonka luona runonlaulaja äiti asui oli juuri tällä samalla koululla opettajana ja toinen jollakin, eiköhän lie Ahosenniemen koulussa, hänkin sattui olemaan vieraana äitinsä ja sisarensa luona.

Unimäen koulun opettajalla oli kodissaan paljon karjalaista esineistöä. Heti ovenpielessä riippui käsienvesu astia ja käsipaikka. Kaunis pieni teesamovaari oli samassa huoneessa. Paljon oli, mutta enemmän oli jäänyt Karjalaan. Niin. Kuosselikin ja värttinä oli talossa. Martta Kähmi näytti meille miten värttinätä väännettiin

ennen Karjalassa. Mukavasti se kävi vielä häneltä, mutta ei se rukin veroinen ole missään tapauksessa. Otimme valokuvia kehrääjästä. Sattui niin pimeä päivä ettei kuvat onnistuneet. Mukava olisi ollut viettää vaikka koko päivä tässä karjalaisessa ympäristössä, mutta meidän piti ehtiä vielä käydä menomatalla ainakin yhdessä kaikkein tärkeimmässä paikassa, jossa oli ennen muinoin ollut se savutupa jota tutkimaan me olevinamme läksimme.

Niin me uppuroimme ihan umpea, valtatieltä ainakin km syrjään joss tämä talo sijaitsi. Pimeä tuli, mutta ei auttanut. Talon nimi oli Rissala. Kylä Hirvilahti. Talo ammotti autiona. Aittojen ovet pois paikoiltaan, katot rikki, ja kaikki niin kuin ei sataan vuoteen olisi huoneissa asuttu. Löytyihän sieltä kuitenkin ihminen. Pahasti parkaisi suuren porstuan ovi kun aukaisimme sen. Tuuli puhalsi porstuan ja lunta oli lattiallakin nietos kun astuimme sisään. En mitenkään olisi uskonut, että täältä löytyy elävää olentoa, mutta Osmo löysi. Mari-tätihän sieltä tuli. Pienessä huoneessa porstuan perällä asui todellakin Maria Rissanen. Osmo pelkäsi ettei häneen ole helppo tutustua, mutta hyvin se kävi. Ensin hän haastatteli meitä ihan eri ihmisinä vaikka esittelimme itsemme. Vasta pitkän ajan perästä ymmärsi hän mitä ja ketä olimme. Ja puhe sujui ja kahvi pantiin heti tulelle. Esineet, joita saimme oli etsittävä tuvan vintistä, jonne tuuli oli pölyyttänyt lunta kovasti. Myrskylyhdyn avulla näimme sen verran, että pudottelimme porstuaan tavarat vintistä ja lajittelimme ne mitkä otimme.

Rukki: Talon vanha rukki. Ei tiennyt Maria R. milloin se oli taloon hankittu, eikä tekijääkään tiennyt.

Rukin käsivarsipuita 2 kpl.

Kauluulauta:

Sokean kirjat: Maria Rissasen veli, Niilo Rissanen on ollut sokea. Hän on käynyt sokeainkoulun Kuopiossa ja lukenut näistä kirjoista.

Sokean tekemiä koreja 5 kpl.: Korit on tehty pajusta.

Seula: Tehnyt Nissinen, Tuusniemi.

Nyt olimme sellaisen ummen takana ja oli jo melkein yö, että miten muuten kuin hevosella saimme tavarat Kotikalliolle, jossa meillä oli varastopaikka. Osmo hiihti vanhoilla kamalilla suksilla naapuritaloon josta saikin hevoson ja miehen joka kyyditsi meidän rojuinemme pois tästä autiosta talosta. Kyydistä otti hevosmies 400:-.

Nyt olimme jo maanantaiaamussa. Vielä on esineet haettava Juholasta. Potkurilla ne haimme. Ilma oli nyt seestynyt ja niin läksimme Juutilaiseen, kellovalajaan. Matkaa on n 10 km. Muu ei auttanut kun piti ottaa

pikkuauto ja ajaa sillä 350 markan edestä ts. sinne asti kun autolla pääsi. Jäi sitä uppuroimista ihan tarpeeksi kantamuksien kanssa jalankin. Kävimme yhdessä talossa matkanvarrella, mutta mitään emme siitä saaneet. Sama kohtalo kun monessa muussakin talossa, kaikki vanha armotta pois. Emäntä kertoi vanhoista kauniista tuopeista ja voivakkasista, mutta....

Kellovalaja Juutilainen Hannes. Siinä talo jonkalaisia ei tapaa usein. Rakennuksen kivijalassa vuosiluku 1866 ja tuvanseinässä 1868. Valimo on entisessä savutuvassa. Talon vanha isäntä Heikki Juutilainen synt. 1864 25/8 kuollut 1932 6/7. Nykyinen isäntä Hannes Juutilainen asuu täällä vanhalla paikalla ja omistaa valimon veljensä Yrjön kanssa. Valimossa tekee työtä Yrjö veljen poika Heikki Juutilainen. Heikki oli siellä nytkin töissä ja selosti meille koko valutouhun. Saimme siellä raplata mielin määrin, mutta emmehän osanneet tietysti ottaa mukaamme mitä olisi oikea asiantuntija ottanut. Lupa on kyllä palata uudelleen katselemaan ja hakemaan lisää kunhan ensin saamme täällä valistusta.

Tämä Juutilaisen valimo on oikeastaan toiminut jo paljon ennen kuin tämä laskee perustusvuodekseen 1881. Vanha isäntä on tämän perustamisvuoden määrännyt siitä kun hän sai onnistumaan ensimmäisen umpikulkusen sanovat nykyiset isännät.

Kuopio 30.3.1961

Elvi Markkanen”